

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балалардың шығармашылық қаблетін дамыту тәсілдері

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.02.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР бейнелеу әрекеті, дамытушы орта, драмалау, зерттеу, қиял, ойын технологиясы, портфолио, шығармашылық	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/187207/
---------------------------------	---	---

Идарин Нуржан*“Altyn taq” балабақшасы**Тәрбиеші*

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық әлеуетін жүйелі қолдаудың тиімді жолдары талданады. Тәрбиеші үшін басты міндет – қауіпсіз орта құрып, баланың қиялын әрекетке айналдыратын жағдай жасау. Ойын, өнер, тілдік тәжірибе, зерттеу әрекеті және отбасы серіктестігі өзара байланыста қарастырылады. Әдістер күн тәртібіне бейімделіп, бағалау құралы ретінде портфолио мен бақылау карталары ұсынылады. Материал балабақша педагогтерінің күнделікті тәжірибесіне нақты бағытталған, толық қолдануға лайық. Тәжірибелік мысалдар тәрбиешінің күнделікті жоспарына дереу оңай енеді.

Кілт сөздер: шығармашылық, қиял, ойын технологиясы, бейнелеу әрекеті, драмалау, зерттеу, дамытушы орта, портфолио.

КІРІСПЕ

Мектепке дейінгі кезеңде баланың ойлау икемі, эмоциялық сезімталдығы және тілдік қоры қарқынды өседі. Осы уақыттағы креативті тәжірибе кейінгі оқу мотивациясына ықпал етеді. Шығармашылық қабілет туа біткен қасиетпен шектелмейді, ол орта мен қарым-қатынаста қалыптасады. Сондықтан тәрбиеші әрекетті ұйымдастырушы ғана емес, серіктес әрі бағыттаушы болады. Мақалада баланың бастамасын қолдайтын, нәтижеге емес үдеріске мән беретін тәсілдер ұсынылады. Тақырып мектепке дейінгі ұйымның бағдарламалық талаптарымен толық үйлеседі.

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗІ

Шығармашылықты дамытуда «еркін таңдау – жауапты әрекет» қағидасы жетекші болады. Балаға дайын үлгі ұсыну жиі кездеседі, бірақ ол дербес шешім қабылдауын тежейді. Тәрбиеші тапсырманы ашық қояды, ал орындау жолын бала табады. Қателесуге рұқсат берілген ортада тәуекел батыл артады, жаңа идея жиі туады. Материалдың қолжетімділігі баланың бастамасын күшейтеді және дербестігін бекітеді.

Шығармашылық ортада педагогтің тілі бағалау емес, қолдау сипатында болады. Ол «әдемі», «дұрыс» деген сөзді әдетте сирек қолданады. Оның орнына нақты байқауын айтады және сұрақ қояды. «Сен бұл сызықты не үшін ұзарттың?» деген сұрақ ойды айқындайды. Балаларға уақыт беру маңызды, өйткені идея бірден шықпайды. Әр балаға деңгейіне сай таңдау ұсыну да қажет. Біреуі дайын пішінмен жұмыс істейді, екіншісі өз формасын құрастырады. Инклюзивті топта тапсырма бірнеше арнамен беріледі: қимыл, сурет, сөз. Топ ережесі қысқа және түсінікті жазылады, балалар бірге келіседі. Жұптық жұмыс идея алмасуды күшейтеді, бірақ дайын көшірмеге әкелмейді. Педагог «бір жолы тағы байқап көрейік» деп тәуекелді қолдайды. Кері байланыс соңында жетістік аталып, келесі қадам ұсынылады.

Ойын арқылы ашық шығармашылық тапсырма

Сюжеттік-рөлдік ойын балаға түрлі рөлді байқап, эмоцияны қауіпсіз жеткізуге мүмкіндік береді. Тәрбиеші ойынға басқарушы болып кірмейді, ол сұрақ қояды. «Егер қалаңда жаңбыр тоқтамаса не істер едің?» сияқты сұрақ қиялды қозғалысқа әкеледі. Бір ойын бірнеше күн жалғасса, бала жоспар құрады, өзгеріс енгізеді, келіссөз жүргізеді.

Өнер және қолөнер арқылы көпсезімдік тәжірибе

Бейнелеу әрекеті баланың ішкі әсерін бейнеге айналдырады, сондықтан материалмен еркін жұмыс маңызды. Тәрбиеші «дұрыс түсті таңда» демей, «мына сезімді қалай көрсетесің?» деп сұрайды. Әр жұмысты бағалауда салыстырудан қашу керек, өйткені салыстыру ынтаны төмендетеді. Қарапайым құралдар баланың дербестігін арттырады:

- Бояу үшін гуашь пен көмір, балауыз қарындаш та жарайды.
- Мүсіндеуге тұзды қамыр, қағаз қиындылары және түрлі жіптер қолайлы.
- Сенсорикаға жапырақ, тас, дән және құм салынған науа керек.

Ертегі, драма және тілдік импровизация

Әдеби мәтінмен жұмыс кезінде бала сөзді ғана емес, образды ойлауды үйренеді. Ертегіні тыңдаған соң кейіпкерге хат жаздыру, басқа аяқталым ойлап табу пайдалы. Қуыршақ театры ұялшақ балаларға да өзін көрсетуге мүмкіндік береді. Балалар өз сөйлемін құрап, дауыс ырғағын саналы түрде таңдайды. Мұндай импровизация тіл байлығын кеңейтеді, эмоцияны тануды күшейтеді. Топта «тыңдаушы мәдениеті»

қалыптасса, әр бала ойын айтуға батылданады.

КҮН ТӘРТІБІНЕ КІРІКТІРУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУ

Шығармашылық эпизод арнайы сабақпен шектелмеуі керек, ол күннің әр бөлігіне таралады. Таңертеңгі қабылдауда «таңдау бұрышы» жұмыс істесе, бала көңіл күйіне сай әрекет етеді. Серуенде табиғат құбылысын байқап, қысқа сурет немесе қозғалыс этюдін жасауға болады. Түскі тынығудан кейін тыныш музыкамен сурет салу эмоцияны реттейді. Педагогке жоспарлау жеңіл болуы үшін апталық цикл құрылады: бір күн – құрылыс, бір күн – театр, бір күн – зерттеу. Бағалау үшін баланың портфолиосы, фотофиксация және бақылау картасы тиімді, олар дамудың динамикасын көрсетеді.

Шығармашылық нәтижені көрсету де топтағы тәрбиелік мәдениетке әсер етеді. Дайын жұмыстарды қабырғаға ілу ғана жеткіліксіз болып қалады. Балалар шағын «көрме шеңберінде» өз идеясын екі-үш сөйлеммен түсіндіреді. Тыңдаушылар бір ғана сұрақ қояды, содан кейін ризашылық айтады. Бұл рәсім өзара құрметті қалыптастырады және сөйлеу тәжірибесін арттырады. Портфолиоға тек үздік жұмыс емес, бірнеше нұсқа енгізіледі, сонда өсу көрінеді. Тәрбиеші әр балаға бір қабілетін атап, қысқа белгі жапсырады. Фото және қысқа түсіндірме баланың өз сөзімен жазылады. Ата-ана көрме кезінде баланы түзетпей, сұрақпен қолдау көрсетеді. Фото мен қысқа жазба жоспарды келесі аптада дәл нақтылайды.

Зерттеу, тәжірибе және қарапайым STEAM тапсырмалар

Зерттеу әрекеті баланың «неге?» сұрағын қолдайды және жаңа шешім табуға үйретеді. Құм мен суды араластырып, сүзгі жасап көру, магнитпен тәжірибе жасау қызығушылықты арттырады. Тәрбиеші қауіпсіздікті сақтайды және бақылау қадамдарын қысқа айтады. Нәтижені алдын ала хабарламайды, бала өз болжамын ұсынады. Бұл тәсіл логикалық ойлау мен қиялды біріктіреді, өйткені бала жаңа құрылғы ойлап табуы мүмкін.

Отбасымен серіктестік және шығармашылық мәдениет

Үй мен балабақша бір бағытта жұмыс істесе, баланың бастамасы тұрақты қолдау табады. Ата-анаға «нәтиже емес, қызығушылық маңызды» деген ұстанымды түсіндіру қажет. Аптасына бір рет «үй тапсырмасы» ретінде бірлескен шағын жоба ұсынылады, мысалы, отбасылық альбомға әңгіме қосу. Баланың жұмысын көрмеге қойған кезде әр отбасы пікірін жылы сөзбен жазады. Тәрбиеші кері байланысты қысқа әрі нақты береді, ол баланың күшті жағын айқындайды. Осындай мәдениет баланы жария айтуға үйретіп, өз еңбегін қадірлеуге жетелейді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Балалардың шығармашылық қабілеті күнделікті тәжірибеде, ойын мен қарым-қатынаста қалыптасады. Тиімді тәсілдер баланың еркін таңдауы мен қауіпсіздігін қатар қорғайды. Ойын, өнер, драма, зерттеу және отбасы қолдауы бір-бірін толықтырса, креативті ойлау тұрақты дамиды. Педагог үшін маңыздысы – тапсырманы ашық қойып, үдерісті бақылап, баланың жетістігін салыстырмай көрсету. Портфолио мен бақылау карталары педагогке дерек беріп, шешім қабылдауды жеңілдетеді. Мұндай жүйе баланың өзіндік «менін» нығайтып, сенімін арттырады. Әр тәсіл тұрақты қолданылса, баланың дербестігі біртіндеп бекиді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. 2022. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. 2016. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235>
3. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Әдістемелік нұсқау хат 2025–2026. 2025. <https://uba.edu.kz/storage/app/media/111%20KZ%20KZ%20KZ.pdf>
4. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Мектепалды даярлық бойынша әдістемелік ұсынымдар. 2022. <https://uba.edu.kz/storage/app/media/%D0%9E%D2%9B%D1%83%20%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80/1%20%D0%9C%D0%A0%20%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B4%D1%8B%20%D0%B4%D0%B0%D1%8F%D1%80%D0%BB%D1%8B%D2%9B%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7.pdf>
5. Саипова А.Т., Жармағамбетова А.Ж. Мектепке дейінгілердің шығармашылық ойлауын қалыптастыру. 2022. <https://repository.enu.kz/bitstream/handle/enу/2939/Merged-20230614-113807.pdf?isAllowed=y&sequence=1>
6. «Мектепке дейінгі ұйым – баланың жан-жақты дамуының негізі» жаңалық. 2025. <https://www.gov.kz/memleket/entities/uspen-bilim/press/news/details/1156209>
7. «Ұлттық тәрбие негізі – балабақшада» әдістемелік жинақ. 2017. <https://dev-s.balatili.kz/uploads/books/7705751288d263aa8e6487dda2e5caf1/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D2%9B%D1%88%D0%B0%20%D0%9E%D3%98%D2%9A%203.pdf>
8. Жиенбаева С.Н. Мектепке дейінгі педагогика: оқу құралы. 2018. https://lib.ineu.edu.kz/CGI/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=KNIGA&LNG=&P21DBN=KNIGA&S21FMT=fullwebr&S21STR=%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D1

%82%D0%B5%D0%BF%D0%BA%D0%B5%20%D0%B4%D0%B5%D0%B9i%D0%BD%
D0%B3i%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D0%B8
%D0%BA%D0%B0

9. NAEYC. *Developmentally Appropriate Practice Position Statement*. 2020.
<https://www.naeyc.org/resources/position-statements/dap>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.